

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ

ΗΜΕΡΙΔΑ

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ
ΤΡΑΠΕΖΗΣ

ΗΜΕΡΙΔΑ

ΤΕΡΓΕΣΤΗ: Η ΔΙΑΡΚΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΜΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟ ΜΥΧΟ ΤΗΣ ΑΔΡΙΑΤΙΚΗΣ (18ος-21ος αι.)

Νεοελληνική Διασπορά και ίδρυση Κοινότητας. Δημιουργία Σχολείου
και Βιβλιοθήκης. Συλλογή Χειρογράφων και Σπάνιων Έντυπων Εκδόσεων

12 Δεκεμβρίου 2024

17:30-20:00 | Π. Σκουζέ 3 (1ος όροφος), Αθήνα

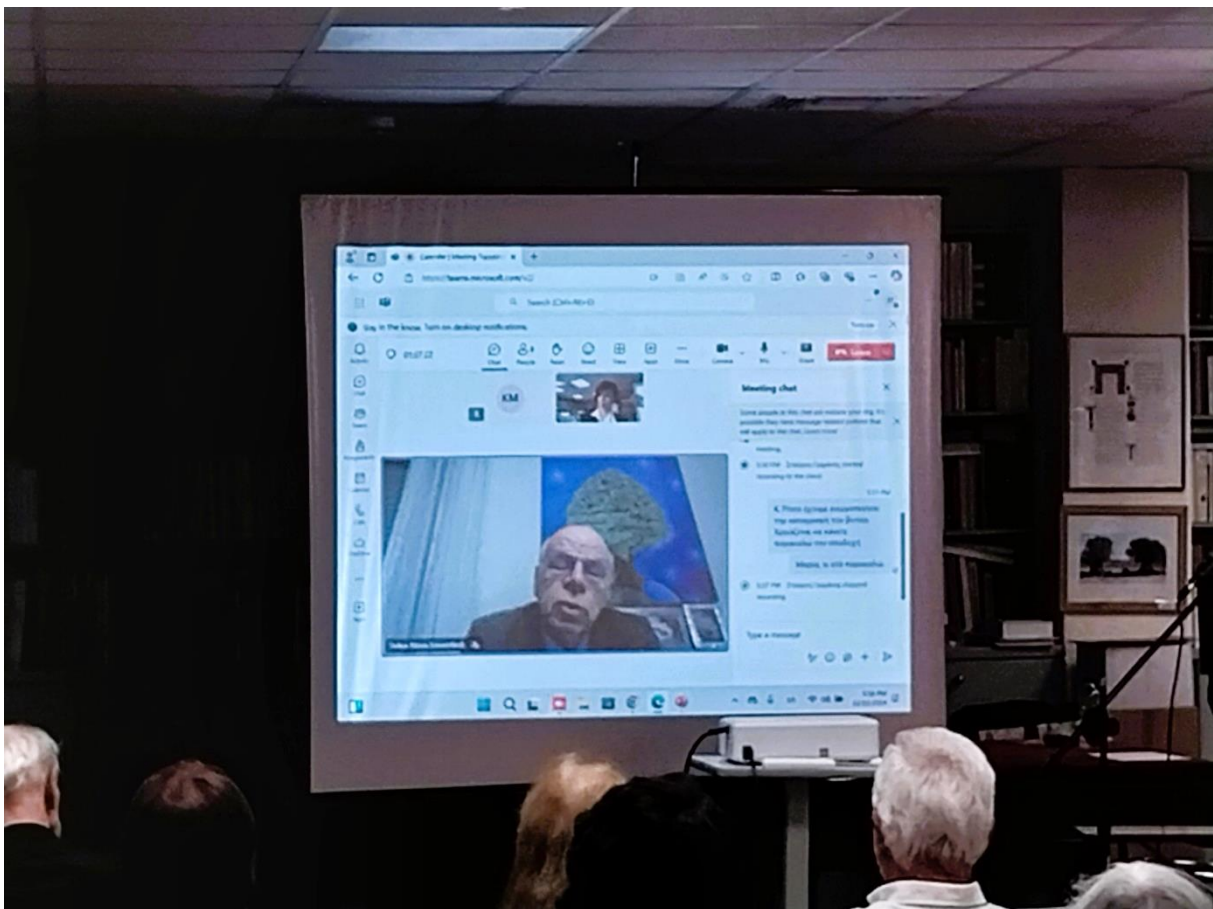

Στις **12 Δεκεμβρίου 2024**, ημέρα Πέμπτη, έλαβε χώρα στο Ιστορικό και Παλαιογραφικό Αρχείο του ΜΙΕΤ μία ημερίδα αφιερωμένη σε μια από τις σημαντικότερες κοινότητες της νεοελληνικής διασποράς: την **Κοινότητα των Ελλήνων Ορθοδόξων της Τεργέστης**.

Σκοπός της ημερίδας ήταν να προσεγγίσει αφενός το φαινόμενο της νεοελληνικής διασποράς και να εστιάσει αφετέρου στην περίπτωση της Τεργέστης, όπου μία ελληνική κοινότητα δημιουργήθηκε, άνθισε και πάλλεται αδιαλείπτως στο βόρειο λιμάνι της Αδριατικής από τον 18^ο αιώνα έως σήμερα. Ειδικότερα, η ημερίδα επιδίωξε να παρουσιάσει στοιχεία μέσα από τις αρχαιακές πηγές για την ίδρυση του εκεί ελληνικού σχολείου, καθώς και για τη λειτουργία της βιβλιοθήκης της Κοινότητας, με την προσοχή στραμμένη στις συλλογές ελληνικών χειρογράφων και σπανίων εντύπων.

Μετά την υποδοχή των ομιλητών και του ακροατηρίου στο Ιστορικό και Παλαιογραφικό Αρχείο του ΜΙΕΤ, ο **κ. Στυλιανός Ρίτσος**, πρόεδρος της Κοινότητας των Ελλήνων Ορθοδόξων της Τεργέστης, απηύθυνε από την Τεργέστη - μέσω διαδικτυακής σύνδεσης - σύντομο χαιρετισμό, δίνοντας συγχαρητήρια για την πρωτοβουλία της διοργάνωσης της ημερίδας και παρουσιάζοντας κατόπιν ο ίδιος στο ακροατήριο ενδιαφέρουσες πληροφορίες για την Ελληνική Κοινότητα Τεργέστης σήμερα (αριθμός μελών, δραστηριότητες, κ.ά.).

Ο **κ. Παναγιώτης Μιχαηλάρης**, ομότιμος διευθυντής ερευνών του Τομέα Νεοελληνικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, άνοιξε τον κύκλο των ομιλιών. Μας εισήγαγε ως ιστορικός με πολυετή ερευνητική εμπειρία και γνώση στο φαινόμενο της νεοελληνικής διασποράς, εκθέτοντας σκέψεις του για τις μετακινήσεις των ελληνικών πληθυσμών προς τη Δύση από τον 15^ο αιώνα και

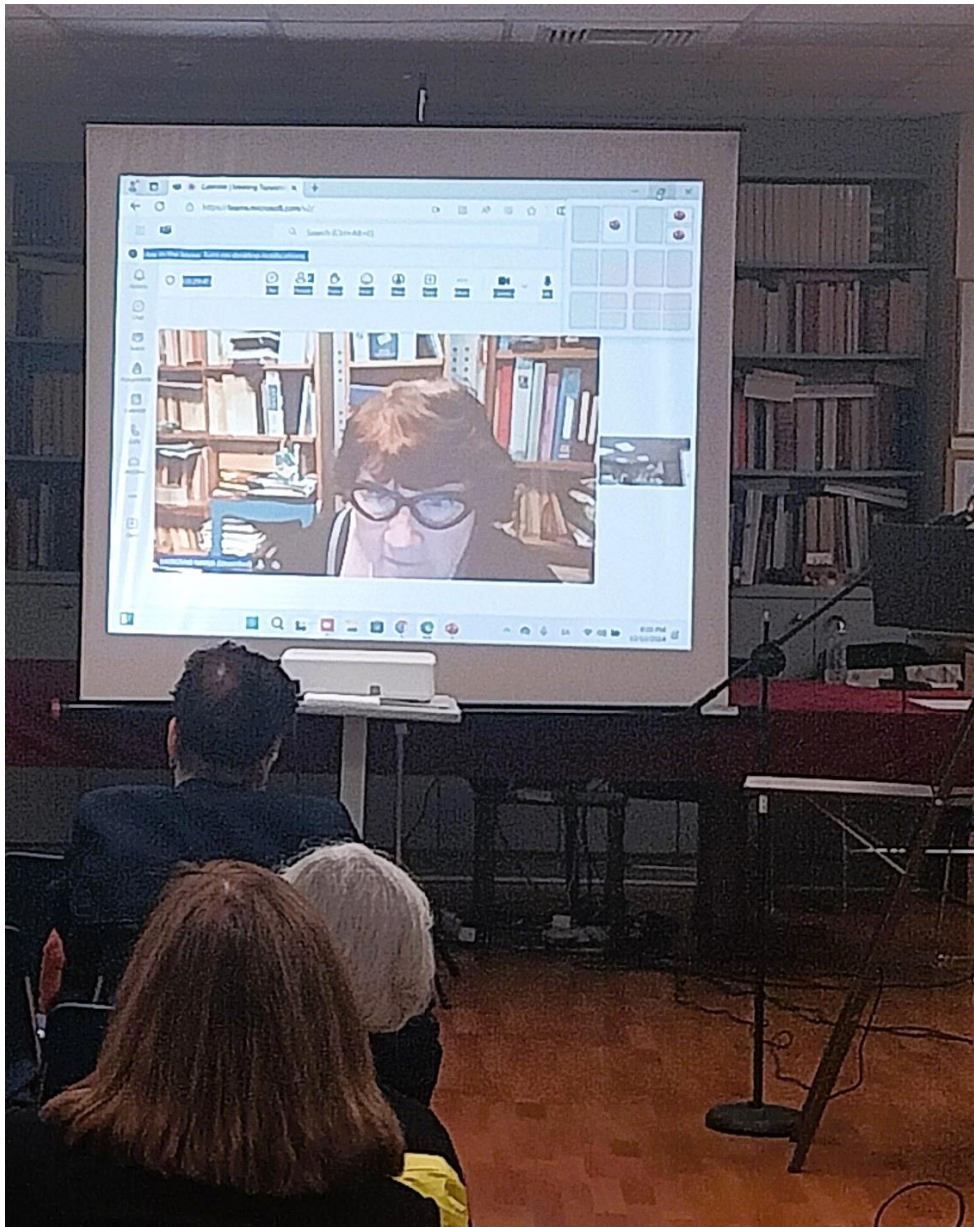
εξής καθώς και τις αιτίες που τις προκάλεσαν. Αναφέρθηκε ιδιαίτερος στο παράδειγμα των κατοίκων της Αθήνας, των οποίων οι μετοικήσεις, οι μεταναστεύσεις ή η επάνοδος στην πόλη τους υποδεικνύουν τα διαφορετικά κάθε φορά αίτια της διασποράς.

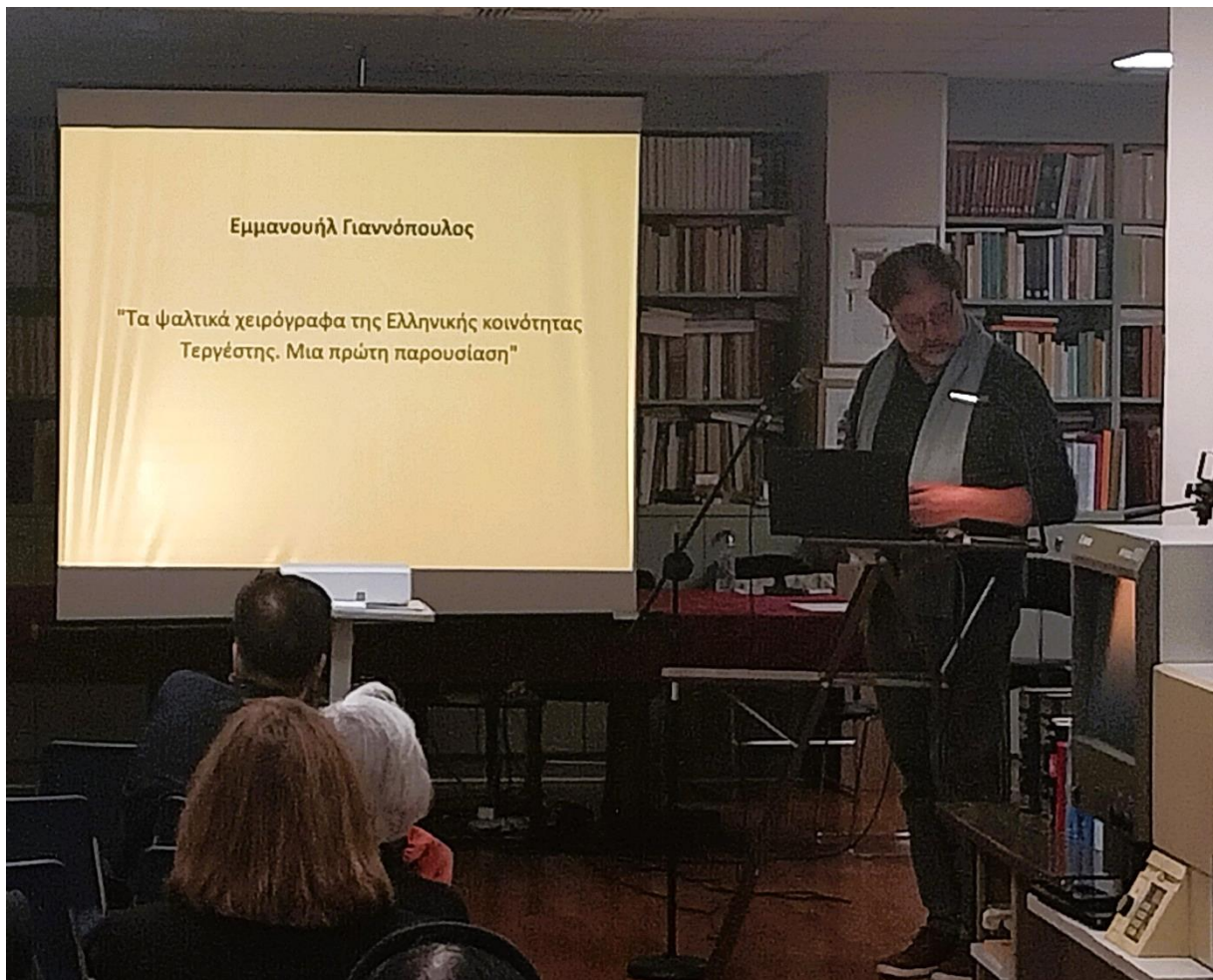
Ο δεύτερος ομιλητής, ο **κ. Δημήτριος Μαιμής**, δρ. ιστορίας του Πανεπιστημίου Ca' Foscari της Βενετίας, έκανε μία αναδρομή στην ιστορία της Ελληνικής Κοινότητας Τεργέστης (άφιξη των πρώτων Ελλήνων, συνύπαρξη με τους Ιλλυριούς, δημιουργία αμιγούς ελληνικής κοινότητας, κ.ά.) και εκτενώς παρουσίασε στοιχεία της έρευνάς του για το εκεί Ελληνικό Σχολείο και τη μακροχρόνια λειτουργία του από το 1801, όταν ξεκίνησε ως σχολείο αρρένων, ως το 1937, το τελευταίο δηλαδή έτος της λειτουργίας του, παρότι το σχολείο συνέχισε να λειτουργεί για εσπερινά μαθήματα ως το 1941.

Η κ. **Μαρία Κασωτάκη**, υπεύθυνη της Βιβλιοθήκης της Ελληνικής Κοινότητας Τεργέστης και καθηγήτρια ελληνικής γλώσσας στο Πανεπιστήμιο της Τεργέστης, μας μίλησε, μέσω σύνδεσης, από την Τεργέστη. Η κ. Κασωτάκη – η πρώτη γυναίκα πρόεδρος της εκεί Ελληνικής Κοινότητας - πρόσφερε στο ακροατήριο μια περιδιάβαση στην ιστορική και πλουσιότατη σε περιεχόμενο βιβλιοθήκη της Κοινότητας, προβάλλοντας τεκμήρια που συγκεντρώθηκαν στη διάρκεια των δύο αιώνων της αδιάλειπτης λειτουργίας της: χειρόγραφους καταλόγους της Βιβλιοθήκης (ήδη από το 1817), σπάνιες εκδόσεις του 15^{ου}-16^{ου} αιώνα αλλά και νεότερες, βιβλία με αφιερώσεις, έντυπα του Οικονόμου βραβείου καθώς και στοιχεία που διαθέτει για δωρεές, οι οποίες γίνονται στη Βιβλιοθήκη έως σήμερα.

Τον λόγο πήρε κατόπιν ο **κ. Εμμανουήλ Γιαννόπουλος**, αναπληρωτής καθηγητής του Τμήματος Μουσικών Σπουδών της Σχολής Καλών Τεχνών του ΑΠΘ. Ο κ. Γιαννόπουλος, με γνωστικό αντικείμενο τη βυζαντινή μουσικολογία και εξειδίκευση στην ψαλτική τέχνη, ανέδειξε τη μικρή αλλά σημαντική και ενδιαφέρουσα συλλογή των ψαλτικών χειρογράφων της Κοινοτικής Βιβλιοθήκης της Τεργέστης, διατυπώνοντας παρατηρήσεις παλαιογραφικού και μουσικολογικού περιεχομένου, με παράλληλη προβολή ψηφιοποιημένου υλικού από τις χειρόγραφες πηγές.

Τέλος, η κ. **Βενετία Χατζοπούλου**, ΙΠΑ/ΜΙΕΤ, ασχολήθηκε με τα ελληνικά χειρόγραφα της Βιβλιοθήκης της Κοινότητας συνολικά, παρουσιάζοντας στο κοινό μια επιλογή τεκμηρίων της μικρής αυτής αλλά ετερόκλιτου περιεχομένου και προελεύσεως συλλογής. Προηγήθηκε μια συνοπτική αναφορά σε συλλογές χειρογράφων άλλων σημαντικών κοινοτήτων της νεοελληνικής διασποράς.

Ο χώρος του **Ιστορικού και Παλαιογραφικού Αρχείου** γέμισε από νωρίς με κοινό που ήρθε για να μάθει για τη νεοελληνική διασπορά και να πληροφορηθεί για την ιστορία της Ελληνικής Κοινότητας Τεργέστης, αποκομίζοντας παράλληλα μία καλή εικόνα του πλούτου του Αρχείου και των συλλογών της Βιβλιοθήκης της Κοινότητας. Μετά το πέρας των ομιλιών, οι παριστάμενοι διατύπωσαν απόψεις και ερωτήσεις, εκδηλώνοντας το ενδιαφέρον τους για τη μακράιωνη Ελληνική Κοινότητα της Αδριατικής, την ιστορία της αλλά και τη θέση της στο σήμερα.

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΗΜΕΡΙΔΑΣ

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ
ΤΡΑΠΕΖΗΣ

ΗΜΕΡΙΔΑ

ΤΕΡΓΕΣΤΗ: Η ΔΙΑΡΚΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΜΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟ ΜΥΧΟ ΤΗΣ ΑΔΡΙΑΤΙΚΗΣ (18ος-21ος αι.)

Νεοελληνική Διασπορά και ίδρυση Κοινότητας. Δημιουργία Σχολείου
και Βιβλιοθήκης. Συλλογή Χειρογράφων και Σπάνιων Έντυπων Εκδόσεων

12 Δεκεμβρίου 2024

17:30-20:00 | Π. Σκουζέ 3 (1ος όροφος), Αθήνα

Φωτ.: Απόψη του Μεγάλου Καναλιού στην Τεργέστη, Σκίτσος από τον Άγιο Σπυρίδωνα (1802)
Travelogues - Ίδρυμα Αικατερίνης Λασκαρίδη

Το Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης

σας προσκαλεί την **Πέμπτη 12 Δεκεμβρίου 2024, 17:30-20:00**

στην ημερίδα που διοργανώνει

το Ιστορικό και Παλαιογραφικό Αρχείο (ΙΠΑ) / ΜΙΕΤ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

17:30-17:45 Προσέλευση.

17:45-18:00 Καλωσόρισμα.

Χαιρετισμός από τον Πρόεδρο της Κοινότητας των Ελλήνων Ορθοδόξων Τεργέστης, Αρχ/ο, (εα) ΛΣ, κ. *Στυλιανό Ρίτσο*.

ΟΜΙΛΙΕΣ

18:00-18:20 *Παναγιώτης Μιχαηλάρης*, Ομότιμος Διευθυντής Ερευνών, Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών, Τομέας Νεοελληνικών Ερευνών, ΕΙΕ.

Η ελληνική διασπορά μετά τον 15ο αιώνα. Το παράδειγμα της Αθήνας

18:20-18:40 *Δημήτριος Μαμμής*, Δρ. Ιστορίας, Πανεπιστήμιο Ca' Foscari, Βενετία –Καθηγητής Μ.Ε.

Η Ελληνική Κοινότητα Τεργέστης (Η δημιουργία και η πορεία της από τον 18ο αι. στο σήμερα). Το Ελληνικό Σχολείο Τεργέστης (1801-1937)

18:40-19:00 *Μαρία Κασωτάκη*, Υπεύθυνη Βιβλιοθήκης της Ελληνικής Κοινότητας Τεργέστης – Καθηγήτρια Ελληνικής Γλώσσας, Σχολή Διερμηνέων, Πανεπιστήμιο Τεργέστης.

Μία βιβλιοθήκη του παροικιακού ελληνισμού, δύο αιώνες ζωής: Η Βιβλιοθήκη της Ελληνικής Κοινότητας Τεργέστης από τον 19ο στον 21ο αιώνα

19:00-19:20 *Εμμανουήλ Γιαννόπουλος*, Αναπληρωτής Καθηγητής Τμήματος Μουσικών Σπουδών, Σχολή Καλών Τεχνών, ΑΠΘ.

Τα Ψαλτικά Χειρόγραφα της Ελληνικής Κοινότητας Τεργέστης. Μια πρώτη παρουσίαση

19:20-19:40 *Βενετία Χατζοπούλου*, Δρ. Ελληνικής Φιλολογίας - Παλαιογραφίας, ΙΠΑ/ΜΙΕΤ.

Ελληνικές Κοινότητες της Διασποράς και Συλλογές Χειρογράφων. Η περίπτωση της Τεργέστης

19:40-20:00 Συζήτηση

Είσοδος ελεύθερη (βάσει χωρητικότητας της αίθουσας)

Τεργέστη

Λιμάνι ελεύθερο (*porto franco*) από το 1719, η Τεργέστη υπήρξε το σημαντικότερο επίνειο της αυτοκρατορίας των Αψβούργων και προνομιακός τόπος ανάπτυξης εμπορικής-επιχειρηματικής δραστηριότητας στη Μεσόγειο κατά το 18ο και το 19ο αιώνα. Χάρη σε γενναία οικονομικά, κοινωνικά, θρησκευτικά πλεονεκτήματα που παρείχε, πέτυχε να προσελκύσει ξένους από διάφορα σημεία της Ευρώπης, κυρίως της Κεντρικής και των Βαλκανίων.

Οι Έλληνες έμποροι, υπήκοοι τότε της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, εγκαταστάθηκαν και δραστηριοποιήθηκαν στην Τεργέστη από τις αρχές ήδη του 18ου αιώνα, δημιουργώντας σταδιακά μία από τις σπουδαιότερες ελληνικές παροικίες της ιταλικής χερσονήσου.

Με στόχο την εκπαίδευση των νέων της παροικίας στη μητρική τους γλώσσα, η αμιγής Ελληνική Κοινότητα Τεργέστης (*Comunità Greco Orientale di Trieste*), που συστάθηκε το 1782 και προσεγγίζει πλέον τα 250 χρόνια αδιάλειπτης παρουσίας στο λιμάνι της Αδριατικής, μερίμνησε νωρίς για τη δημιουργία Ελληνικού Σχολείου και Βιβλιοθήκης με τον εμπλουτισμό της.

Η παρούσα ημερίδα εκκινεί από το φαινόμενο της νεοελληνικής Διασποράς για να εστιάσει κατόπιν στην περίπτωση της Τεργέστης, με έμφαση στη λειτουργία του εκεί Ελληνικού Σχολείου, την επακόλουθη σύσταση της Βιβλιοθήκης, τις πλούσιες και πολυποίκιλες συλλογές της, ως πτυχές της δραστηριότητας μιας ενεργούς Ελληνικής Κοινότητας σε ένα πολυπολιτισμικό ευρωπαϊκό περιβάλλον, από το 18ο αιώνα έως σήμερα.

Τεργέστη. Το κτίριο της Ελληνικής Κοινότητας και ο Ναός του Αγίου Νικολάου και της Αγίας Τριάδος. Φωτογραφία: © Ph. Pathosmultimedia/H.Leka

Περίληψεις εισηγήσεων

Παναγιώτης Μιχαηλάρης, Η ελληνική διασπορά μετά από τον 15^ο αιώνα. Το παράδειγμα της Αθήνας

Το φαινόμενο της ελληνικής διασποράς, όπως εκτείνεται στο χρόνο, εξαπλώνεται γεωγραφικά και συνδέεται με τους παράγοντες που το προκάλεσαν και τις επιπτώσεις του στη διαμόρφωση του νεοελληνικού κράτους, είναι πολύπλοκο όσο και σύνθετο και γι' αυτό η βιβλιογραφική προσέγγισή του είναι αντίστοιχα πλούσια και εκτεταμένη. Στη σύντομη λοιπόν παρέμβασή μας θα εκθέσουμε κάποιες σκέψεις για τις μετακινήσεις ελληνικών πληθυσμών προς τη Δύση και τα αίτια που τις προκάλεσαν από τον 15ο αιώνα και εξής. Οι μετακινήσεις αυτές οδήγησαν στη συγκρότηση εύρωστων κοινοτήτων με σημαντική παρουσία μέσα στις κοινωνίες της κεντρικής και δυτικής Ευρώπης. Ιδιαίτερα θα αναφερθούμε στο παράδειγμα της Αθήνας, οι κάτοικοι της οποίας θα μετοικήσουν, θα μεταναστεύσουν ή θα επανακάμψουν στην πόλη τους, υποδεικνύοντας τα εκάστοτε διαφορετικά αίτια της διασποράς.

Δημήτριος Μαρμής, Η Ελληνική Κοινότητα Τεργέστης (Η δημιουργία και η πορεία της από το 18ο αι. στο σήμερα). Το Ελληνικό Σχολείο Τεργέστης (1801-1937)

Α' μέρος

Το πρώτο μέρος της εισήγησής μου περιλαμβάνει μια σύντομη αναδρομή στην ιστορία της ελληνικής κοινότητας στην Τεργέστη, όπου παρουσιάζονται: η άφιξη των πρώτων Ελλήνων και η εγκατάστασή τους στην πόλη μέχρι το 1751· η περίοδος της κοινής πορείας με τους Ιλλυριούς (1751–1781) και η κατασκευή του ιερού ναού του Αγίου Σπυρίδωνα· η δημιουργία της αμιγούς ελληνικής κοινότητας (1782), η οργάνωση της κοινότητας (Καταστατικό του 1786) και η κατασκευή του ιερού ναού του Αγίου Νικολάου. Μετά παρουσιάζεται, σε γενικές γραμμές, η πορεία των Ελλήνων και της κοινότητας τον 19ο και τον 20ό αιώνα, με αναφορές στα σπουδαιότερα ιστορικά και κοινωνικά γεγονότα που επηρέασαν όχι μόνο την πόλη, αλλά και τους Έλληνες της Τεργέστης. Ο σκοπός της έρευνάς μου δεν είναι η παρουσίαση της δημιουργίας, ανάπτυξης και πορείας της ελληνικής κοινότητας, γι' αυτό περιορίστηκα μόνο σε πολύ σημαντικά ιστορικά γεγονότα που

καθόρισαν τη μοίρα της ελληνικής κοινότητας. Νομίζω ότι αυτή η σύντομη ιστορική αναδρομή ήταν αναγκαία για να κατανοήσουμε τη δημιουργία και εξέλιξη του κοινοτικού σχολείου.

Β' μέρος. Το Ελληνικό Σχολείο της Τεργέστης (1801–1937)

Οι Έλληνες πάροικοι της δυτικής Ευρώπης, των Βαλκανίων, της Μικράς Ασίας και των άλλων περιοχών του ελληνισμού, αφού ίδρυσαν παροικίες, οργανώθηκαν σε κοινότητες, έφτιαξαν εκκλησίες και ίδρυσαν σχολεία, για να διατηρήσουν τη θρησκευτική και γλωσσική τους ταυτότητα. Ο κύριος λόγος που τους οδήγησε ειδικά στη δημιουργία σχολείων ήταν ότι, βλέποντας τα παιδιά τους να μεγαλώνουν μέσα σ' ένα αλλόγλωσσο περιβάλλον και να αντιμετωπίζουν τα ελληνικά ως δεύτερη ή και τρίτη ξένη γλώσσα, δεν ήθελαν να οδηγηθούν σ' έναν γλωσσικό αφελληνισμό. Η δημιουργία των περισσότερων ελληνικών σχολείων στις παροικίες εντάσσεται χρονικά στα όρια του Νεοελληνικού Διαφωτισμού (1750–1820/30), που προηγήθηκε της Ελληνικής Επανάστασης του 1821.

Η μακρόχρονη λειτουργία του Ελληνικού Σχολείου της Τεργέστης (136 χρόνια) αποτέλεσε σημείο αναφοράς στην τοπική εκπαιδευτική ιστορία και σφράγισε το εκπαιδευτικό *υφάδι* της πόλης.

Η **χάραξη χρονολογικών ορίων** στην παρούσα μελέτη σχετίζεται με παράγοντες εξωτερικής και εσωτερικής υφής που επηρέασαν, ειδικά στην αρχή, την πορεία της ίδιας της κοινότητας και, έπειτα από τις ρυθμιστικές αλλαγές που σημειώθηκαν, την εξέλιξη, πορεία και λειτουργία του σχολείου.

Το έτος **1782** ήταν σταθμός στην κοινοτική οργάνωση των Ελλήνων της Τεργέστης, αφού έχουμε τη δημιουργία της αμιγούς ελληνικής κοινότητας. Στο **Καταστατικό του 1786** (Κεφ. Θ', «Περί του Σχολείου», άρθρα α'–κδ') προβλεπόταν η ίδρυση σχολείου, σύμφωνα με το άρθρο α': «{...} διά την παιδείαν και διδασκαλίαν των παιδίων του γένους εις την ιδίαν αυτών γραικικήν γλώσσαν».

Το έτος **1801** αποτελεί τη χρονική αφετηρία της μελέτης γιατί άρχισε η λειτουργία του σχολείου αρρένων. Ίσως θα έπρεπε να είχε αρχίσει πιο νωρίς, αλλά τα οικονομικά προβλήματα που αντιμετώπισε η κοινότητα, με την κατασκευή του ιερού ναού του Αγίου Νικολάου και της Υπεραγίας Τριάδος, δεν της το επέτρεψαν. Μέχρι το έτος 1801 τη διδασκαλία των ελληνικών έκαναν οικοδιδάσκαλοι.

Η πρώτη περίοδος του σχολείου, μέχρι το **1830**, με τα αρκετά λειτουργικά προβλήματα που αυτό αντιμετώπισε, και η έναρξη λειτουργίας του κοινοτικού παρθεναγωγείου το **1829** αποτελούν σημαντικά γεγονότα στην ιστορία του σχολείου, που σηματοδοτούν την έναρξη της δεύτερης περιόδου.

Το **1890** αποτέλεσε το εναρκτήριο έτος της σταδιακής ένωσης των δύο σχολείων, που ολοκληρώθηκε το **1913** και σηματοδότησε την έναρξη της τελευταίας περιόδου του σχολείου. Από το έτος 1913 και μέχρι το 1937 όλες οι τάξεις του σχολείου ήταν μεικτές. Ιστορικά γεγονότα όπως ο Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος, η ένωση της Τεργέστης με την Ιταλία, η Μικρασιατική Καταστροφή (1922), με την επακόλουθη άφιξη των προσφύγων στην Τεργέστη, είχαν τον αντίκτυπό τους και στο σχολείο.

Το **1937** ήταν το τελευταίο έτος της λειτουργίας του σχολείου. Συνέχισαν να γίνονται μόνο τα εσπερινά μαθήματα μέχρι το 1941. Οι συνθήκες κατά τη διάρκεια της φασιστικής περιόδου στην Ιταλία και του Ελληνοϊταλικού Πολέμου αργότερα δεν ήταν οι ευνοϊκότερες για τους Έλληνες της Τεργέστης. Οι μαθητές και οι μαθήτριες τα τελευταία χρόνια της λειτουργίας του σχολείου ήταν λίγοι και τα λειτουργικά του έξοδα πολλά.

Μαρία Κασωτάκη, Μία βιβλιοθήκη του παροικιακού ελληνισμού, δύο αιώνες ζωής: Η Βιβλιοθήκη της Ελληνικής Κοινότητας Τεργέστης από τον 19^ο στον 21^ο αι.

Χαρακτηρίστηκε ως ίσως η σημαντικότερη και πλουσιότερη βιβλιοθήκη όλων των ελληνικών κοινοτήτων της Διασποράς. Με 5.000 περίπου τίτλους (περισσότερους από 10.000 τόμους), η Βιβλιοθήκη της Κοινότητας των Ελλήνων της Τεργέστης ανάγει τη δημιουργία της στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και συνδέεται άρρηκτα με το Ελληνικό Σχολείο που άρχισε να λειτουργεί εκεί τότε. Ο πρώτος χειρόγραφος κατάλογος των βιβλίων της συντάχθηκε το 1817 και, στη διάρκεια δύο αιώνων αδιάκοπης λειτουργίας, οι συλλογές της Βιβλιοθήκης εμπλουτίστηκαν με χειρόγραφα, σπάνιες ελληνικές (του 15^{ου} αιώνα ήδη) και ξενόγλωσσες εκδόσεις, έντυπα που τύπωσαν οι Έλληνες στην Τεργέστη, φύλλα του ελληνικού τύπου που αναπτύχθηκε και ταχύτατα διαδόθηκε στην πόλη και σε κέντρα της Ανατολής (εφημερίδες «Ημέρα» / «Νέα Ημέρα», «Κλειώ»), περιοδικά.

Η παρούσα εισήγηση συνιστά μια περιδιάβαση στην ιστορία της Βιβλιοθήκης από το χθες στο σήμερα, εστιάζει σε ιδιαίτερα τεκμήρια των συλλογών της και σχολιάζει τη θέση της μέσα σε ένα αλλοεθνές περιβάλλον, στην καρδιά της σύγχρονης Ευρώπης.

Εμμανουήλ Γιαννόπουλος, Τα ψαλτικά χειρόγραφα της Ελληνικής Κοινότητας Τεργέστης. Μία πρώτη παρουσίαση

Η ιστορική Ελληνική Κοινότητα Τεργέστης διατηρεί στη βιβλιοθήκη της πολύ ενδιαφέροντες τόμους με ποικίλο περιεχόμενο. Ανάμεσά τους υπάρχουν και πολύ ενδιαφέροντα ψαλτικά χειρόγραφα, που η μελέτη και παρουσίασή τους τα τοποθετεί επάξια πλάι στα υπόλοιπα δημιουργήματα των σπουδαίων εκκλησιαστικών μουσικών των προηγούμενων αιώνων. Στην εισήγησή μου θα εκτεθεί η σπουδαιότητα αυτής της μικρής συλλογής και θα γίνουν παλαιογραφικές και μουσικολογικές παρατηρήσεις.

Βενετία Χατζοπούλου, Ελληνικές κοινότητες της διασποράς και συλλογές χειρογράφων. Η περίπτωση της Τεργέστης

Την ίδρυση σχολείου στις ελληνικές κοινότητες του εξωτερικού ακολουθούσε κατά κανόνα η δημιουργία βιβλιοθήκης. Αυτό ισχύει και για την περίπτωση της Τεργέστης, όπου σχεδόν ταυτόχρονα με το Ελληνικό Σχολείο της Κοινότητας ξεκίνησε η προσπάθεια για τη συγκρότηση της Βιβλιοθήκης της. Με πλούσιο και πολυειδές περιεχόμενο σήμερα, η ιστορική αυτή ελληνική βιβλιοθήκη του εξωτερικού περιλαμβάνει μεταξύ άλλων συλλογή ελληνικών χειρογράφων. Πρώτος ο Σπυρίδων Λάμπρος, στη διάρκεια σύντομης παραμονής του στην Τεργέστη το 1908, εξέτασε τα χειρόγραφα της Ελληνικής Κοινότητας και συνέταξε συνοπτικό κατάλογό τους. Περισσότερο από έναν αιώνα μετά στρέφουμε ξανά την προσοχή στη συλλογή αυτή, για να τη συστήσουμε εκ νέου στο ελληνικό κοινό και να παρουσιάσουμε στοιχεία της σύγχρονης έρευνας. Θα αναφερθούμε παράλληλα σε άλλες συλλογές ελληνικών χειρογράφων βιβλιοθηκών του παροικιακού ελληνισμού.

Ευχαριστούμε:

- Για την πραγματοποίηση της ημερίδας:

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Κοινότητας των Ελλήνων Ορθοδόξων Τεργέστης

και

Τον Διευθυντή του ΜΙΕΤ, καθηγητή κ. Κώστα Κωστή

- Για τη συνδρομή τους στην οργάνωση:

[Από την Ελληνική Κοινότητα Τεργέστης] Την κ. Μαρία Κασωτάκη (υπεύθυνη Βιβλιοθήκης) και τον κ. Αντώνη Σοφριανόπουλο (υπεύθυνο Αρχείου-Μουσείου), την κ. Κατερίνα Καραδήμα (Αρχείο) και τον κ. Θεόδωρο Παναγόπουλο (Βιβλιοθήκη).

[Από το ΜΙΕΤ] Τις υποδιευθύντριες κ. Έλια Βλάχου και Σωσάννα Καλογηράτου. Τους συναδέλφους: κ. Ιουλία Βασιλάκη (γραμματειακή υποστήριξη), Γιώργο Διαμάντη (επιμέλεια κειμένων), Δημήτρη Θεοδωράκο (επικοινωνία).

Τον κ. Μάρκελλο Κουμπή, Σύμβουλο Πληροφορικής (InfoLib).
Οργάνωση ημερίδας: Βενετία Χατζοπούλου, ΠΠΑ/ΜΙΕΤ.

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ
Ι Δ Ρ Υ Μ Α
Ε Θ Ν Ι Κ Η Σ
Τ Ρ Α Π Ε Ζ Η Σ

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ

Π. Σκουζέ 3, Πλατεία Αγ. Ειρήνης, Αθήνα 105 60

Τηλέφωνο: 210 32 21 337 EMAIL: ipamiet@otenet.gr